

Riddarhusets vapensköldar

Rättelser och tillägg

2023-03-15

Band I-III, 2019. ISBN 9789151914473

Förteckningen kommer vid behov att uppdateras. Påträffas fler rättelser eller tillägg, meddela vänligen sådana till Riddarhuset, att: Magnus Bäckmark, Box 2022, 103 11 Stockholm, eller via e-post till magnus.backmark@riddarhuset.se.

Band I

1:105 von Rosen, adliga ätten nr 1905.

Ättenamnet är belagt redan från 1286 och sköldemärket* med tre rosor är belagt i sigill på en handling från 1292. (*Familien-geschichte der Freiherren und Grafen von Rosen*, Band I, Hamburg 2020, s. 45 och 67 ff.)

1:109 Gyllengrip, adliga ätten nr 80.

Christoffer Andersson Stråle ska ha fått vapenförbättring* 1562 av kung Erik XIV, enligt uppgift från 1500-talsgeneologen Rasmus Ludvigsson, men inget kungligt brev är känt om den saken. Uppgiften att Christoffer varit i England är uppdiktad av J. O. Åkerstein, död 1799. Det har föreslagits att de tre pilspetsarna (på gripens halsband) och gripen varit tänkt som en sammanslagning av Christoffers fädernes- och modernevapen och att gripen i så fall är en utveckling av en drake. Hans mor tillhörde ätten Drake från Sunnerbo. Gripen har alltså inte med budbärarskap (till England) att göra, utan syftar troligen på Christoffers moderneätt. (Jan Eric Almquist, »Ätterna Stråles (af Sjöared) och [Gyllen-]Grips gemensamma härstamning [...]«, i *Släkt och Hävd* 1967:1, s. 178 f.)

1:117 Svinhufvud af Qvalstad, adliga ätten nr 145.

Sätessgårdens namn skrivs numera Kvallsta (ej Kvalstad).

1:126 Ärrhane, adliga ätten nr 309.

Gullbrand Olofsson förde senast 1597 samma sköldemärke* som senare beskrivs i hans sköldebrev (Riksarkivet, Strödda historiska handlingar, I, volym 18).

1:201 Ogilwie, adliga ätten nr 277.

Hjälmprydnaden är en hög (ej uggla). Jämför på sidorna I:261 och I:375 hur samme konstnär målar en hög i andra vapen.

1:182 Fraser, adliga ätten nr 725.

Anders Fraser, då kallad kapten (ej major), levererade sitt vapen målat på en kopparplåt till Riddarhuset den 13 februari 1664, enligt en bevarad attest (Riddarhusarkivet, Originalgenealogier, volym 4, fol. 309).

1:241 Månesköld af Norge, adliga ätten nr 218.

Någon månskära mellan armarna i hjälmprydnaden syns inte heller – och fanorna, månskäran i skölden och hjälmtäckets insida är vita – på ett porträtt av Anne Peders-

Band II

datter Maaneskiold och hennes tredje make Hans Dyre, vilket hänger på Sæbygaard, Sæby, Jylland, Danmark. Porträttet är målat någon gång mellan makarnas giftermål – vilket ägde rum mellan 1626 (då hennes förre make avled) och 1635, då de beläggs vara gifta – och makens död 1655.

Anne Pedersdatter Maaneskiolds vapen från hennes och makens porträtt. Foto: Nordjyllands Kystmuseum.

I:486 von Weiker, adliga ätten nr 616.

På Ridarhuset har ättenamnets stavning blivit von Weiker. Notera att stavningen i målningen är VON WEICKER.

I:502. Texten sist i avsnittet rörande sidorna 100–101, vilken börjar med »Ett avtryck ...«, hör till kommentaren om ätten Paykull, adliga ätten nr 1978, i avsnittet närmast ovanför, rörande sidorna 98–99.

II:59 von Hagendor, adliga ätten nr 777. Enligt sköldebrevet på latin är det en beväpnad* arm som håller ett svärd i ett rött fält i skölden, hjälmen ska vara guldornerad och krönt av en grevlig krona (»corona Comitum«), samt hjälmtäcket omväxlande vara av röd, gul och blå färg. Vapnet benämns som det gamla vapnet för den ädla Hagendornska ätten (»Insigne vetus et antiquum Hagendornianæ familiæ Gentilitium«). Sköldebrevet stadgar inget om strutsfjädrar i kronan och några sådana är heller inte medtagna i någon av den svenska adelns tryckta vapenböcker; uppgiften om dem utgår. Vapenmålningen i Ridarhusen är hållen nära efter målningen i sköldebrevet. I denna ses silverpartierna i hjälmtäcket, vilka inte är omnämnda i sköldebrevets text, och ordenstecknet ligger på samma sätt nedhängande från sköldens övre kant. I sköldebrevets målning är det tydligt, till skillnad från på vapenplåten där det knappt syns, att skölden innehåller en delning i två fält, båda röda, med ordenstecknet i det övre och den svärdsvingande armen i det nedre. Varken skölddelning eller ordenstecken nämns dock i sköldebrevet. Delningslinjen finns med i Kiellbergs tryckta vapenbok från 1734 men sedan inte längre i tryckta vapenböcker från och med Cedercronas från 1746.

II:140 Pfeiff, adliga ätten nr 945.

I en pommersk vapenbok (dess ålder nämns ej) redovisas släkten med ett vapen innehållande en bakåtvänd (åt sinister*) stående hjort och till (heraldiskt) höger om denna ett växande träd; bakom hjorten står en naken man, som med höger hand håller i trädet (»1. Gekehrter, stehender Hirsch,

neden dem r(echts) ein Baum wächst. Hinter dem Hirsch steht ein nackter Mann mit den Rechten den Baum fassend») (Herbert Spruth, »Die schottischen Fife (Fyf) als Pfeiff(e) in Pommern und Schweden«, i *Ostdeutsche Familienkunde*, Heft 3/1967). Grevskapet Fife lydte under klanen Macduffs feodala välde fram till det att ätten dog ut vid mitten av 1300-talet. Klanvapnet brukar utföras med två sköldhållande vildmän* som med höger respektive vänster hand håller en lövad gren mot axeln. Vildmännen med lövade grenar synes mytologiskt ha kopplats till krönikeuppgiften att varje man i den anfallande hären i striden vid Dunsinan 1054 höll en gren framför sig, »as big as he might beare« (*Holinshed's Cronicles of Scotland*, 1577) för att dölja anfallarnas rätta antal och förvillia fienden. Macbeth undkom men dödades av Macduff några år senare. Det har föreslagits att vildmannen och hjorten i Pfeiffs sköldemärke skulle syfta på en av Macduffs män från Fife som bär ett avhugget träd eller gren och att hjorten flyr för den lövkamouflerade krigaren (Erik Spens, *Om ätterna Pfeiffs namn, vapen och ursprung*, manuskript från 1973 i Riddarhusets Biografica-samling för denna ätt). Trädet skulle i så fall ha ersatts av en klubba under påverkan av att den sistnämnda är ett vanligt attribut för vildmän.

11:263 von Kræmer, adliga ätten nr 1959. I Riksregistraturets avskrift av sköldebrevet står det, som nämnt, att det ska vara »2« granatäpplen, men i en senare avskrift, från 1753, har det först stått »Twenne«, vilket av samme skrivare korrigerats till »Trenne« (Sköldebrevsavskrifter, större format, volym 3, fol. 97 v., Riddarhusets arkiv). I Carlskiölds vapenbok (1781) är vapnet av-

bildat med två granatäpplen, men i därefter utgivna vapenböcker från och med Stiernstedts och Klingspors (1865–1879) med tre.

11:274 Ehrenström, adliga ätten nr 1242. Häradsöveringen Nils Strömmann förde före adlandet ett vapen som innehåller ett för släktnamnet talande sköldemärke, nämligen en man uppstigande* ur en ström*. Hjälmprydnad är två vingar. Vapnet är känt i sigill på en handling från 1688. Elementen ström och vingar behölls i det adliga vapnet.

Avtryck från 1688 av Nils Strömmans sigill. Foto (här beskuret): Göran Mörner.

11:504 Appelbom, friherrliga ätten nr 164. Namnet »von Scheven« i bildtexten ska vara »Appelbom«.

11:565 Fitinghoff, friherrliga ätten nr 172. 3:e fältets svanbild är troligen inspirerad av vapnet för Stormarn, vilket ligger i Holstein, där Fitinghoff tjänstgjort. Inte omöjligtvis har därmed alla fyra bilder att göra

med hans tidigare tjänstgöringar. Både korset i fält 4 och borgbyggnaden i fält 1 kan tänkas symbolisera Riga slott, där han hade varit kommandant. Riga hade historiskt varit ett fäste för Tyska orden. Korset i fält 4 kan tänkas ha avsetts att föreställa Tyska ordens kors.

III:583 d'Albedyhl, friherrliga ätten nr 183. Bladen i den nytillförda hjälmprydnaden som syftar på hans trolovades vapen, vapnet för grevliga ätten Mörner af Morlanda, är fastställda som nässelblad. Så står det i originalsköldebrevet, vilket 2022 donerats till Riddarhuset.

Band III

III:260 Plommenfelt, adliga ätten nr 2070. Det var inte på Beckers värdshus vid Norrtullsgatan som Plommenfelt begick sitt majestätsbrott utan på Helins värdshus, nu känt som Clas på Hörnet. Jämför *Svenskt biografiskt lexikon*, band 29 (1995–1997), s. 382, och det samtida förhållningsprotokollet (där det står Helins värdshus) i Svea hovrätt, Huvudarkivet, B III b Utslag och resolutioner, 13 (1782), s. 159.

III:295 Horn af Åminne, grevliga ätten nr 92. Det önskade nya ättenamnet var Gustafsvän (i ett ord, inte två), enligt *Svenskt biografiskt lexikon*, band 19 (1971–1973), s. 396.

III:311 Standertskjöld, adliga ätten nr 2126. Den romerska skölden i sköldemärket* i sköldebrevets målning är, liksom i vapenmålningen i Riddarhussalen, bemålad

med ett medusahuvud (vilket dock inte nämns i sköldebrevets text). Enligt en familjetradition, som friherrinnan Ulla Standertskjöld (1920–2003) hört berättas om, ska anledningen till medusahuvudet vara att galeasen »Prins Hendrich« – som den adlade fört befäl på under överskeppandet av trupper från Sveaborg till Stockholm under statsvälvningen 1772 – skulle ha fört ett medusahuvud som galjonsbild (vilket inte är belagt i historiska källor). Tack till professor emeritus Bo Lönnqvist, Helsingfors, för denna upplysning. Jämför hans bok *En finsk adelssläkts öden – Standertskjöld – Standertskjöld-Nordenstam* (2007), s. 44–49. Enligt hans förmodande kan björnen i hjälmprydnaden alludera på att det var trupper ur general Björnbergs regemente som den adlade överskeppade och/eller vara ett bildlån från landskapet Satakundas (Satakunta) vapen. Björnen i landskapsvapnet (där krönt) höll just ett svärd i ena ramen, precis som i Standertskjölds hjälmprydnad. (Numera håller landskapsvapnets björn svärdet med båda ramarna.) Den adlade var dock inte född i landskapet (Lempäälä ligger i Tavastland (Häme), inte i Satakunda). Slutligen kan tilläggas att den »Blå Standert eller Flagg« som finns i skölden uppenbarligen är Arméns flottas flagga – denna förekommer nämligen under denna benämning i senare sköldebrev för andra ätter, såsom det för adliga ätten af Schultén, nr 2206, från 1809 (III:145).

III:332 af Thunberg, adliga ätten nr 2117. Angående vattentuben (vattenkikaren) kan nämnas att Daniel Thunberg 1759 presenterat en ritning till en »Vatten-Tub« i Vetenskapsakademiens handlingar, volym 20, s.

186 f. »Med detta Instrument kan sjö-botten synas på dubbelt, ja ock mera djup, än med blotta ögon,« förklarade han.

III:392 Taube, grevliga ätten nr 112.

Början av andra textstycket ersätts med det följande: »Huvudskölden är indelad i sex fält, varvid motiven i fält 5 och 6 har följt med från friherrevapnet, där de återfinns i fält 3 respektive fält 1 och 4. De bilder som nytillfördes 1801 är: 1) Sköldemärket för adliga ätten Falkenberg af Trystorp, nr 18, vilken ätt Edvard Diedric Taubes maka Christina Maria (1686–1753) tillhörde. 2) Ett skepp (etc)«.

III:493 af Borneman, adliga ätten nr 2261.

Adelsvapnet är en förbättring av ett före adlandet fört vapen, känt i ett sigill tillverkat 1802 med enbart sköld i. Den skölden är delad* med en liggande månskära mellan två rundlar (sannolikt avsedda att föreställa antika mynt) i ett fält av purpur* i det övre fältet. Månskäran är placerad något högre än de båda rundlarna. Dexter* rundel är belagd med ett strålomgårdat huvud (medusahuvud?) och sinister* med en sexuddig stjärna och en kanna bredvid varandra under bokstäverna T D Λ I (?). I det nedre fältet syns en delfin* mot blå bakgrund.

Sigillet från 1802 som visar hur vapnet för kaptanen Johan Kihlgren såg ut innan han 1818 adlades af Borneman. Fotot är här spegelvänt så att vapnet framträder rättvänt. Fotograferingen gjordes inför det att sigillringen såldes på auktion hos Bukowskis den 10 mars 2017. Foto: Bukowskis.

Föremålen i övre delen av Johan Kihlgrens vapen. Detalj av fotot här ovan.

**Tillägg av sidhänvisningar i
Person- och sakregister
(längst bak i band III)**

Arméns flottas flagga, se *tillägg* till III:311
delfin, se *tillägg* till III:493
Drake av Sunnerbo, se *tillägg* till I:109
Dunsinan, slaget vid, 1054, se *tillägg* till
II:140
Falkenberg af Trystorp, se *tillägg* till III:392
hök, se *tillägg* till I:201
kanna, se *tillägg* till III:493
Macduff, se *tillägg* till II:140
medusahuvud, se *tillägg* till III:311, III:493
mynt, se *tillägg* till III:493
Mörner af Morlanda, se *tillägg* till II:583
Riga, se *tillägg* till II:565
Satakunda (Satakunta), se *tillägg* till III:311
Stormarn, se *tillägg* till II:565
Tyska orden, se *tillägg* till II:565
vattentubkikare, se *tillägg* till III:332

**Rättelser till sidhänvisningar i
Alfabetiska ätterregistret
(längst bak i varje band)**

de Besche A944 II:139 (ej II:944)
von Platen G126 III:451 (ej III:361)
Rosencrantz A1967 III:180 (ej III:1980)
Strömsköld A590 I:461 (ej I:451)

*) Ord märkta med asterisk förklaras i ord-
förklaringsdelen i slutet av volym III.